Arvanitika / Para përkthimit

Sami Frashëri - mostër prove dhe shqyrtimi

Hulumtim eksperimental me ndihmën e AI-së, i kontrolluar me burime. Dokumentim historik i vitit 1855; pa rishikim amtar. Nuk është përkthim i përfunduar në arvanitishte.

Përfundimi i kësaj prove

Faqet e shqyrtuara të Reinhold-it japin prova të kufizuara për forma gramatikore historike. Ato nuk mjaftojnë për të rindërtuar me siguri të dy paragrafët e Samiut. Prandaj kjo dosje ruan fragmentin e plotë shqip, jep vetëm njësi të dëshmuara dhe shënon boshllëqet; nuk i mbush ato me arbërishten e Horës ose me shqipen standarde.

01 / Shkrimi dhe ruajtja e gjuhës

Burimi 2.09.002 - paragraf i plotë, 48 fjalë

SHQIP - TEKSTI I SAMIUT	ARVANITIKA - GJENDJA E PROVËS
P’andaj e par’ e punëvet që duhetë të ketë kujdes një komp, që do të ruanjë kombërin’ e ti, është të shkruarët’ e gjuhës’ së ti, edhe p’andaj ata që duanë ta humbasin’ e ta rofitin’ atë komp, vënë këmbë t’i ndalojnë nga të shkruarët gjuhën’ e tyre.	Njësi e shkurtër e dëshmuar: e tij Reinhold, Gramatika, f.26 (pamja 16 e Anemit), në paradigmën pronore. Lidhet me kuptimin pronor të “e ti” te Samiu. Kjo është një trajtë e izoluar, jo përkthim i fjalisë. Nuk është vërtetuar ende togfjalëshi i plotë që i përgjigjet “gjuhës’ së ti”. [A1] komb / kombëri [A2] humbasin / rofitin [A3] të shkruarët e gjuhës Këto njësi mbeten pa barasvlerë të miratuar në këtë provë.

Pse nuk mjafton ngjashmëria?

Një trajtë që duket e njohur në shqip nuk vërteton se i përket një të folmeje të caktuar arvanitase. Fjalët, lakimi, vetat dhe kohët duhet të përputhen brenda së njëjtës bazë dokumentare.

02 / Gjuha mes brezave

Burimi 2.09.003 - paragraf i plotë, 192 fjalë

SHQIP - TEKSTI I SAMIUT	ARVANITIKA - GJENDJA E PROVËS
Kemi thënë qysh Shqipëtarëtë s'janë kujdesurë që krejt për të shkruarë gjuhën' e tyre, qysh gjuha shqip ka mbeturë e pashkruarë gjer në kohët tënë, edhe qysh është ruajturë gjuha jonë nga të rojturit' e prindëvet t'anë veçan e pa përzjerë me të tjerë kombe. Pô s'është vetëm kombi ynë që s'ka pasurë shkruarë gjuhën' e ti; edhe shumë kombe të tjerë t'Evropës' e t'Asisë kanë zënë të shkruajnë gjuhën' e tyre në këtë shekull të pastajmë. Në është ruajturë shqipja kaqë mijë vjet pa shkronja, pas këtaj s'munt të ruhet' edhe shumë kohë, me të qënë që kohëtë undruanë, nonjë komp s'munt të ronjë i ndarë e veçan, fqinjëtë u xgjuanë, e po venë mbarë, edhe përpiqenë të na rofitinë. E para pun' e këtyre është të na bëjnë të harojmë gjuhënë tënë, e të mësojmë të tyrenë. Jo vetëm Shqipëtarët' e Greqis' e t'Italisë pô edhe shumë nga të Shqipërisë zunë të mos flasinë e të mos dinë shqip, tek prindërit' e tyre s'dininë tjatrë gjuhë. Pô të lihesh kështu e pashkruarë, shqipja q'është ruajturë që kaqë mijë vjet e tëhu do të humbiste e të harohesh në pakë kohë.	Nuk jepet një draft i rrjedhshëm arvanitas: prova e tanishme nuk e mbështet. [A4] "gjuha jonë" / "gjuhën' e tyre": duhen kontrolluar së bashku emri, rasa dhe pronori. Paradigmat historike të pronorëve nuk mjaftojnë për gjithë togfjalëshin. [A5] "të ronjë", "të harojmë", "të mësojmë": kërkojnë paradigma foljore të përputhshme, jo mbaresa të marra nga një rajon tjetër. [A6] "do të humbiste e të harohesh": është pasojë hipotetike. Nuk duhet kthyer pa kontroll në të ardhme të thjeshtë. [A7] "fqinjëtë", "komb", "rofitinë": kanë kuptim politik në fragment. Një fjalë për fqinjin e shtëpisë nuk është automatikisht barasvlera e duhur. [A8] Shkrimi historik: grafemat e Reinhold-it duhen interpretuar përpara se të normalizohen. Nuk ka ende një sistem të miratuar për tekstin e synuar.

Korniza historike

Pohimet për vazhdimësi "mijëvjeçare", mungesën e shkrimit dhe synimet e fqinjëve janë të autorit të vitit 1899. Dosja i ruan si tekst burimor, jo si pohime të vërtetuara. Termi "Pelasgic" në titullin e Reinhold-it është emërtim historik i veprës, jo përfundim gjuhësor i kësaj prove.

03 / Çfarë u pa në burim

Dëshmia dallon nga rindërtimi

Njësia / çështja	Faqja e shtypur / pamja	Çfarë mund të thuhet
e tij	Gramatika 26 / pamja 16	Trajtë pronore e parë drejtpërdrejt; e përdorshme si shembull i izoluar, jo si fjali e re.
e one	Gramatika 25 / pamja 15	Formë në paradigmën pronore femërore. Ruhet grafia e burimit; nuk rishkruhet në heshtje si ë ose si formë moderne.
Pronori i vetës III shumës	Gramatika 26 / pamja 16	Paradigma është e dukshme, por ka shenja historike. Nuk ofrohet transkriptim i normalizuar si formë e gatshme për tekstin.
Shenjat e shkrimit	Gramatika 3–4 / pamjet 4–5	Tabela lidh grafema latine me shpjegime greke. Kjo nuk është ortografi standarde e sotme.
Burimi i materialit	Parathënia I–II / pamjet 2–3	Parathënia përmend personel të flotës; titulli i brendshëm thotë “dialekti i flotës”. Nuk provohet një fshat i vetëm.
Dallimet lokale	Fjalori 20–25 / pamjet 33–35	Hyrjet përmbajnë shkurtime lokale të ndryshme. Nuk transferohen të gjitha në një varietet të vetëm.

Shtrirja e saktë e emërtimit

Baza e inspektuar është dokumentimi historik i flotës në Reinhold (1855). Katalogu i Akademisë së Athinës e lidh antologjinë me Kalaureian, Hydrën dhe Aliousën. Kjo nuk e bën çdo hyrje të fjalorit “të Hydrës”, dhe nuk e vërteton si gjuhë të sotme të Porosit ose të ndonjë fshati.

E mbajtur veç

Gramatika e Gerbinos për Piana degli Albanesi nuk përdoret si provë arvanitase. Paradigmat nga rajone të tjera të Greqisë nuk bashkohen me Reinhold-in. Sasse, Meyer dhe disertacioni i Bilalit nuk trajtohen si burime leksikore të konsultuara plotësisht në këtë dosje.

04 / Burime dhe hapi pasues

Burimi i fragmentit

Sami Frashëri, Shqipëria: Ç’ka qënë, ç’është e ç’do të bëhetë? (1899), transkriptimi Fletoret, “Të shkruarit’ e gjuhësë shqip”. Blloqet 2.09.002–003 janë ID të paketës së punës, jo numra paragrafësh të faqes Fletoret. Të dy paragrafët ruhen të plotë.

Burimi historik i inspektuar

C. H. T. Reinhold, Noctes Pelasgicae, Athinë, 1855. U panë titulli, parathënia I–II, Gramatika f.3–5 dhe 24–27, si dhe faqe të Fjalorit. Referencat në tabelë dallojnë faqen e shtypur nga pamja me dy faqe e Anemit; Gramatika dhe Fjalori kanë numërime më vete.

Fletoret
https://fletoret.com/sami-frasheri/shqiperia/

Anemi - katalogu dhe shfletuesi publik
https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/4/0/e/metadata-112-0000000.tkl

Akademia e Athinës - bibliografia, nr.29681
https://digitallibrary.academyofathens.gr/archive/item/29681?lang=en

Kopje tjetër institucionale - BSB
https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10585259

Çfarë kërkohet për një draft të plotë

1. Të përcaktohet një bazë historike e vetme dhe etiketat lokale të hyrjeve.
2. Të gjenden barasvlerat e dokumentuara për njësitë A1–A8.
3. Të regjistrohet një hartë e qartë e grafemave, pa normalizime të fshehta.
4. Të kontrollohen veçmas rasa, veta, koha dhe mënyra e çdo foljeje.
5. Çdo shprehje e rindërtuar të shënohet si e tillë, jo si citim ose përdorim amtar.

Kufiri i dorëzimit

Mostër publike evidence, jo botim i ri i plotë. Nuk përmban kopje të librave referues. Nuk pretendon rishikim amtar, autenticitet për të gjitha bashkësitë ose një përkthim të përfunduar. Edhe pas kontrollit me libra, natyrshmëria e një fjalie të re mbetet çështje më vete.

05 / Si u përgatit kjo provë

Prej nga vjen teksti

Baza është transkriptimi i plotë Fletoret i veprës së Sami Frashërit, Shqipëria: Ç'ka qënë, ç'është e ç'do të bëhetë? (botimi i parë 1899). U përzgjodhën dy paragrafë të plotë nga "Të shkruarit' e gjuhësë shqip", ID 2.09.002–003. ID-të janë të paketës së punës. Teksti shqip ruhet pa heqje. Nuk është përdorur si bazë botimi digjital ALBANIANA 2015, që ka një mungesë të njohur.

Baza historike, jo standard modern

Baza e inspektuar është Noctes Pelasgicae e C. H. T. Reinhold-it (Athinë, 1855), e emërtuar brenda veprës "dialekti i flotës". Nuk është vendosur një varietet modern i vetëm i Hydrës, Porosit ose një fshati tjetër. Lidhja e antologjisë me Kalaureian/Hydrën/Aliousën nuk lejon atribuimin e çdo hyrjeje të fjalorit te një lokalitet i vetëm.

Faqet që u panë realisht

Titulli dhe parathënia I–II (Anemi, pamjet 1–3); Gramatika f.3–5 (pamjet 4–5) dhe f.24–27 (pamjet 15–16); Fjalori f.20–25 (pamjet 33–35). U kontrolluan grafemat, paradigma pronore dhe prania e shkurtimeve lokale. Faqja 3 e dosjes tregon çfarë mbështet secila dëshmi. Gramatika dhe Fjalori kanë numërime të veçanta.

Pse nuk u prodhua një përkthim i plotë

Nuk u gjetën ende dëshmi të mjaftueshme dhe të përputhshme për 240 fjalët. U ruajt vetëm shembulli i izoluar e tij dhe u regjistruan format/pronoret për shqyrtim. Nuk u kombinuan paradigma të rajoneve të ndryshme dhe nuk u plotësuan boshllëqet me arbërishten e Horës ose me shqipen standarde.

Çfarë mbetet e pazgjidhur

Çështjet A1–A8 përfshijnë terminologjinë abstrakte, togjet pronore, foljet, kushtoren dhe kalimin nga grafia historike në një shkrim të qëndrueshëm. Sasse, Meyer dhe Bilali janë pista kërkimi, jo burime të lexuara plotësisht ose prova leksikore të pretenduara. Dosja mbetet paketë evidence, jo përkthim arvanitas i gatshëm.

Çfarë bën dhe çfarë nuk vërteton AI-ja

AI-ja ndan kuptimet e fragmentit, kërkon prova në burime, propozon ose pezullon formulime dhe shënon pasiguritë. Një lemë ose rregull i dëshmuar nuk vërteton automatikisht një fjali të re. Kontrolli teknik vërteton ruajtjen e tekstit dhe paraqitjen; nuk zëvendëson kontrollin amtar të gjuhës. Nuk është përdorur rishikim amtar apo rishikim me pagesë.

Referencat e lexueshme dhe lidhjet gjenden në faqen 4. Burimet u konsultuan; librat modernë referues nuk përfshihen dhe nuk rishpërndahen me këtë pilot.